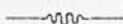

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4—; za dijake K 2-40; posamezna številka 40 vin. — Dopisi naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Strmo pot št. 4. — Le frankovana pisma se prejema. — Upravništvo je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Leto I. Ljubljana, meseca januarija 1905.

Štev. 10.

Vsebina: Uvodnik. — Vseučiliščno vprašanje. — O potrebi narodnih knjižnic na Slovenskem. — Slovenska višja gimnazija. — Nekaj o našem srednješkolskem dijaštvu. — Listek. — Listnica uredništva.

Ljubljana, 1. prosinca 1905.

Napredni duh v dijaštvu je smrtonosni nasprotnik kastovnega duha med akademiki. Srednjeveške navade sabljanja, romantično viteštvo, pojmi o kaki posebni vrsti časti — »akademična čast« imenovani — obledevajo in zapadejo z vso gotovostjo kot žrtve napredka. Ugodna posledica tega dejstva je tudi, da gineva iz kastovne nadutosti izvirajoče nasprotje med srednje- in velikošolci in da nastopa mesto njega kolegijalno razmerje, ki se pa ne kaže v razlaganju velikomestnih »doživljajev«, ali v kurzih za krokarski duh in križevačke statute.

Krepko reformno gibanje v slovenskem akademičnem dijaštvu prihaja do spoznanja, da je vsak poskus reforme malo uspešen in majhne trajne vrednosti, ako se omejuje na velikošolsko dijaštvo in ne sega pripravljajoč v srednjo šolo. Reformno gibanje, ki mu služi tudi naš list, nima direktnega smotra vstvarjati morda nove politične stranke, ampak ima svoj vir v prepričanju, da današnja inteligencija ni kos svojim nalogam, da treba, da mesto nje stopi nova generacija z novimi pojmi o narodnem delu, z drugo in temeljitejšo izobrazbo in trdnejšo voljo do dela. Iz današnjega srednješkolskega dijaštva izhaja mnogo ljudij, ki so tako fanatizovani za njim v glavo vtepeni politični nazor, da zapirajo oči in tiščijo ušesa, da ne začutijo, kje je resnica, mnogo pa je takih, ki jim je okolica vzela idealizem in delavnost, ki se smejejo vsem resnim poskusom in jih ironizujejo. Ako izide iz dijaštva le malo individuov z novimi nazori, je izključeno, da bi nastala kaka nova smer v naši prepereli inteligenciji. Nastopiti ima veliko število novih ljudi z modernimi stremljenji, in uspeh je gotov, pa naj tudi velik del te nove inteligencije ne postane aktivno v javnem življenju delaven. Skratka: Prepad, in vsaka meja, ki bi ločila srednješolca in

akademike, naj pade, ako hoče reforma slovenskega dijaštva imeti večjih in trajnejših uspehov.

Ni težko razvideti, da današnje dijaštvo hiti proč od dnevne politike. Pazno jo sicer zasleduje, a svoje uzore uveljavlja poleg našega antipatičnega političnega boja. Deljenje dijaštva po slovenskih političnih strankah, ki danes deloma še obstoja, bo v doglednem času popolnoma zastarelo, čeravno se stranke, osobito klerikalna, z vso silo trudijo vzdrževati v dijaštvu z vsemi sredstvi zase kimavcev. Dijaštvo se vedno paznejše ozira na samo sebe. »Studentstvo sobě!« Revidira svoje materijelno stanje in koncentruje vedno več pazljivosti na svoje šolstvo: ne le na visoko šolstvo, ampak na srednjo šolo. Ta prememba fronte v prilog stanu, ki ga tvori dijaštvo, vede nujno k tesnejšim vezem med velikošolci in onim delom dijaštva, ki je še na srednjih šolah.

Danes nihče ne dvomi, da je naša srednja šola polna nedostatkov, jedini so vsi, da treba najti novih potov, ob enem pa omiliti vpliv njenih sedanjih slabih strani. Slabosti nahajamo v celi uredbi srednje šole, v učnem načrtu, v prašanju pouka v mrtvih jezikih, slabosti pa ne le v uredbi sami, ampak tudi disciplina je včasih nerazumna, intelekt se pretežuje na škodo volje in čuta, občutna je pomanjkljivost telesne vzgoje, dijaku manjka koristne svobode, družabno je nekako izoliran, pouk, kakoršen se danes v katoliškem verstvu prakticira, ima v sebi vso sposobnost uničiti pravi religiozni čut i. t. d. i. t. d. Učna uprava proučuje številne nedostatke, skuša jih odpraviti. Mnogo nedostatkov pa niti ne vidi. Mi menimo, kakor mora zdravnik upoštevati in je za diagnozo silno važna izpoved pacienta, tudi če ta nima pojma o medicini — da naj se tudi v srednješolskih vprašanjih začuje glas pacienta. Dijaštvo mora samo zadobiti smisla za svoja vprašanja, mora opustiti pasivnost glede na svoje šolstvo in podpirati samo vsa dobra stremljenja učne uprave, nasprotno pa se oglasiti, ako so reforme, sklenjene pri zeleni mizi, nespretno. To vzbuditi je naloga akademičnega dijaštva ki že more dovolj razsodno zastopati mnenje srednješolskega dijaštva.

V programu našega lista so mnogi pogrešali vprašanja o preosnovi srednje šole, o položaju našega srednješolskega dijaštva, o njegovem razmerju do učiteljstva. Intenzivnejše se hočemo odslej pečati z našo srednjo šolo. Trdno načelo pa nam bo pri tem, da nam ne bo prišlo na misel, izrabljati ono naravno nasprotje, ki obstaja ponajveč iz malenkostnih razlogov med učiteljstvom in dijaki na srednjih šolah. Videli smo že dijaške liste, ki so si tem potom iskali popularnosti. Ne proti srednješolskemu učiteljstvu ampak ž njim želimo delati, čeravno hočemo zastopati interese dijaštva in grajati brez ozira vse nedostatke. — Bojujemo se proti vsem onim vplivom, ki prihajajo na dijaštva na način, ki izključuje, da se prepričanje mladeniča razvija svobodno, proti vsem, ki hočejo s tem, da vcepljajo fanatizem, zapreti že v naprej pot drugim glasovom — torej pred vsem proti klerikalizmu, ki se poslužuje te taktike. Tako menimo dobro služiti ne le dijaštvu višjih in srednjih šol, ki smo mu glasilo, učiteljstvu, slovenski srednji šoli, ampak tudi narodu, ko delujemo za vzgojo nove inteligencije.

Dr. Henrik Tuma:

Vseučiliščno vprašanje.

Za našo akademično mladino je gotovo eno najaktualnejših vprašanj vprašanje slovenske univerze in s tem v neločljivi zvezi vprašanje srednjih in ljudskih šol. Pogoj narodni izobrazbi je ljudska šola. Za le-to prihaja srednja in končno visoka šola. Slovenski politični voditelji so pa postavili na glavo vprašanje visoke šole ter skoraj popolnoma pozabili organično razvitje naših ljudskih in naših srednjih šol.

Zahteva se slovenska univerza v Ljubljani, torej v središču Slovenije, kjer pa niti nimamo ni ene popolne slovenske srednje šole. Zahteva se visoka šola danes, ko še nimamo resnega organa, ki bi bil pripravljalec snov za pouk v srednjih šolah. Trst, Gorica, Maribor, Celje in Celovec danes nimajo niti slovenskih ljudskih šol. A priori je po mojem mnenju torej akcija za visoko šolo zgrešena, ker bi se moralo vsaj vsporedno zahtevati splošno organiziranje naših narodnih šol.

Načelno ima torej socialna demokracija na Slovenskem popolnoma prav, ako zahteva pred vsem ustanovitev slovenskih ljudskih šol in potem srednjih, zapostavlja vprašanje visoke šole, dokler ni predpogojev za ustanovitev iste.

Vezano je po mojem mnenju vprašanje visoke šole tudi iz drugega stvarnega stališča. Nemški filozof Haeckel pravi, da kaže svetovna izobrazba v vseh strokah orjaški napredek, le glede pravosodja, religije in šol pa tičimo še v srednjem veku. Slovenci smo prevzeli od svojih nemških sosedov pedantične zastarele nazore o visoki šoli. Da zavzemajo avstrijska ministerstva isto stališče, je pač po sebi umevno, ker Avstrija sploh v nikaki stroki javne uprave noče prednjačiti.

Povdarja se, da spada vseučilišče v centralen kraj, tudi v manjše mesto, kjer mladina nemoteno lahko »samo študira«. Nekako otročje zaljubljeno se konstruirajo narodna okrožja. V geografično središče teh okrožij seveda naj spada visoka šola. Ali to mesto daje drugih sredstev za višjo izobrazbo, ali je cel milieu tak, da se mladini odpira širše obzorje, da se mladina v svežem življenju razvija v samostojne značaje, na to se ne ozira. Šola življenja pa je višja nad visoko šolo. Tako so se odločili naši narodni voditelji za visoko šolo à la Jena, Göttingen itd., kateri kraji pa imajo vsaj stare lepe zgodovinske spomine in bogate vseučiliščne knjižnice, predpogoj visoke šole. Naša univerza naj bi bila v Ljubljani, središču Slovenije, ki faktično nudi mladini le malomestno življenje! O kulturnem središču Slovencev danes sploh ne moremo govoriti. To ni Ljubljana, kjer nimamo niti ene same slovenske srednje šole, kjer nimamo knjižnice za akademično izobraženega človeka in posebno ne knjižnice, ki bi podajala orjaški napredek zadnjega stoletja, kjer je končno prebivalstvo in razumništvo nasičeno z germanizmom, in kjer narodna energija vidno pojema.

Ljubljana tudi ni središče ekonomičnega življenja Slovencev. Je zelo skromno ekonomično središče kranjske kronovine, nima pa predpogojev, da

postane središče gospodarskemu, posebno ne trgovskemu gibanju Slovencev. Ako se ozremo na zemljepisne in ekonomične odnošaje, nam mora biti jasno, da ima slovenski narod lepo bodočnost le ob adrijanskem morju. Veliki Napoleon, ustanovivši ilirsko provinco, je kot genij uvidel važen položaj Slovencev ob Adriji. Ilirija mu je bila »Ostmark« proti tedaj nemški Avstriji, za novo ustanovljeno italijansko kraljevino. Središče Ilirije mu je bil Trst. Prvi korak za oživotvorjenje Ilirije je bil Napoleonu ustanovitev slovenskega ljudskega in srednjega šolstva. Še danes čuti slovenski narod instinktivno veliko idejo Napoleona; ali niti en naš politik noče slediti po tej že pokazani pravi poti. Odgojeni smo politično v tako malenkostnem milieu-ju, da se ne upamo misliti na širšo bodočnost, da nimamo pravega narodnega ponosa, veselja do življenja, torej ne volje do konsekventnega organičnega dela. In vendar naša bodočnost in velikost je ob Adriji, v Trstu! Imamo predpogoj za to: slovensko ljudstvo v kompaktnem obroču obkolja Trst, okrvlja njega prebivalstvo. In mesto da bi vse naše delo, ves naš naval bil naperjen pridobiti si to središče, sanjarimo stare otročje sanje o narodnih domih in o središči narodnosti kakor o mrtvi točki v geometričnem krogu. Vidimo, da je Trst poln našega narodnega življenja, da se ondi razvija naglim korakom naša trgovina, vidimo, da je Trst za Avstrijo edini trgovski emporij, predpogoj življenja Avstrije, predpogoj nove velike italijanske države. Ali ta ideja nam je previsoka; ne drznemo se niti misliti osvojiti ta emporij. Zato je najbolj značilno, da si v Trstu dosorej nismo umeli pridobiti ene slovenske ljudske šole, da nismo nikdar niti zahtevali vsaj utrakvistične trgovske ali obrtne šole v Trstu. Zato pa hočemo imeti univerzo v Ljubljani, kakor da bi od univerze prihajalo narodno življenje in ne nasprotno in bi ne sodila tje, kjer je težišče narodne moči in veljave. Ne vidimo, da ima Trst velike knjižnice in da daje mladini vse vire, da se splošno svetovno izobrazijo. Ne vidimo, da nam je italijanski živelj po svojem bistvu veliko bližji nego germanski in nasprotno ne vidimo, da se v Ljubljani nismo do danes znali otresti prevladajočega germanskega vpliva; da po drugi strani naš živelj napreduje proti italijanskemu. Ne vidimo nevarnosti, ki preti v bistvu mali univerzi v Ljubljani, ki se namerava ustanoviti po malem konceptu graške, inomoške in černovške univerze. Pozabljamo, da visoka šola nima glavnega namena, dajati nam uradništvo, ampak da je univerza že po svojem imenu: šola splošne visoke izobrazbe. A tudi z onega vsakdanjega stališča ne vidimo, da pridobimo z univerzo v Trstu vse druge predpogoje za bodočnost, nego v Ljubljani. V Trstu pritegnemo danes popolnoma zanemarjeni, a krepki slovenski živelj na Primorskem in odpremo istemu pot do javne uprave. Trst nudi naši mladini ne-le življensko izobrazbo, ampak daje isti tudi priliko, da se priučijo italijanskemu jeziku in da po tej poti izpodrine iz Primorskega italijansko uradništvo. Ne vidi se v Trstu velike klinike, ki bo pač prva za dunajsko. Ne vidi se, da ima Trst trgovsko akademijo, ki se po zahtevi časa mora zlititi s pravno fakulteto, in da vlada že sama razpravlja o potrebnosti ustanovitve trgovsko-pravne fakultete. Ne vidi se starih znanstvenih inštitucij, ne vidi se, da Italija vpliva na Trst, da se višja izobrazba vzdržuje in razvija.

Naša akademična mladina sledi torej preveč abstraktnim, historično zastarelim idejam. Ako se je akademična mladina zavedla, da kažejo mero-dajni politični krogi na Slovenskem premalo doslednosti, premalo delavnosti in premalo vpogleda v bodočnost, ako je ona sama po lastni inicijativi začela nastopati v vprašanju slovenske visoke šole, morala je najprej ugotoviti faktičen ekonomičen in kulturnen položaj Slovencev. V prvi vrsti se je moralo vprašati, kje iskati bodočnost slovenskemu narodu? Ravno ker je slovenski narod tako maloštevilen, ne more na sebi izdržati niti italijanske, niti germanske premoči, ako se ne oklene z vso doslednostjo edinega cilja pridobiti si največji trgovski emporij Avstrije, ki je tudi eden najvažnejših v Evropi. In ravno pri trgovini ne pride v poštev številnost naroda, ampak njega žilavost in energija ter strokovna in praktična izobrazba.

Pri tem je tržaški emporij po svoji legi in zgodovinskem razvoju emporij za transit t. j. je in bode posredoval med srednjim evropskim ozemljem in orientom. Ekonomična moč Trsta prihaja od drugih narodov in ne iz naroda, ki ga naseljuje in kateri ga obdaja. Moč Trsta tiči v posredovalstvu in ravno zaradi tega je ta moč pristopna tudi maloštevilnemu in nebogatemu, a delavnemu in izobraženemu narodu.

Akademična mladina bi se torej pač morala postaviti na moderno stališče: proč z zastarelimi germanskimi univerzami; da naj se nam najprej šol za življenje, ki naj nas vzgajajo za celo našo bodočnost t. j. za trgovino z Orientom, da naj se nam trgovsko-pravno akademijo v Trstu.

(Dalje sledi.)

A. Ribnikar :

O potrebi narodnih knjižnic na Slovenskem.

Naše knjige. — Časopisje.

Tiskana beseda je brez dvoma najznamenitejše izobraževalno sredstvo, kakovost čtiva pa merilo kulturnega stanja čitateljevega. Razširjanje dobrega beriva je tedaj važno socialno-reformno delo. Kritičen pregled našega knjištva, časopisja, knjižništva in čitalništva nam pove, v koliko se po njih socialna reforma izvršuje, v koliko pa zadržuje. Potreben je za vsakogar, ki se zanima za reformo, ker mu pokazuje zanjo pravih potov.

Nismo na zadnjem mestu, kar se tiče števila knjig. Na svetlo danih je do danes okoli 8000 slovenskih knjig. Tudi v vsaki hiši najdete vsaj knjige »družbe sv. Mohorja«, kakega »Roparskega glavarja«, »Črnega Jurja« ali pa »Beračeve skrivnosti«. S tem, da imamo Slovenci 8000 knjig, in da jih dobimo v vsaki hiši nekaj, še ni rečeno, da je naše ljudstvo v obilici z dobri knjigami preskrbljeno. Nočemo še govoriti o družbi sv. Mohorja, ki gre na občno pripoznanje največ vsled prizadevanja Slovincem jako naklonjenega škofa Kahna bolj in bolj rakovo pot. Pisati pa hočemo danes nekoliko obširneje o takozvani »šund-literaturi«. Ni ga menda hujšega strupa

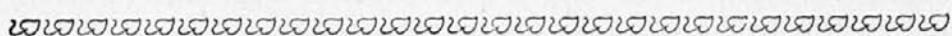
za narod od slabega beriva. Naloga dobre knjige je človeka povzdigovati, vzgajati, izobraževati. Knjige kakor »Grofica Beračica« pa vzbujajo edinole nizke instinkte, zastrupljajo in uničujejo to, kar bi se moralo v človeku še razcvesti v bujno lepo življenje. Te vrste književnost prihaja k nam iz tujine iz spekulacije. Baš pri tej obrti je dobiček velik. V Avstriji in Nemčiji živi po statistiki 43.000 oseb, ki se pečajo samo s kolportažo; teh ljudij zaslužek pa je le mali del onega velikega dobička, ki ostaja založnikom. Tudi pri nas se mora izplačati ta obrt. »Beračeve skrivnosti« n. pr., ki so izšle prvotno v 20.000 izvodih, so stale vsakega naročnika — če so izšle, kakor je bilo s prva rečeno, v 100 zvezkih celih 30 K. Na Slovenskem se je našlo povprečno vsaj 3000 ljudij, ki so kupili vsak zvezek in dali tedaj v celoti skupiti kolporterjem 90.000 K. Dobiček za podjetnike je bil brezdvomno velik — zvezek se je prodajal à 30 vin; tisk pa je veljal 2—3 vin. In ravno to je nesreča, da se pusti naše ljudstvo tako mirno izsesavati **po groših**. Dražjih knjig menda principiuelno ne kupuje. Odtod tudi mizerija za založnike dobrih knjig. Pošten knjigotržec namreč ne more založiti knjige v 2000, k večjem v 1500 izvodih. Od teh jih razpeča prvo leto k večjem 400. Izreden čudež je, če se iste knjige proda v treh letih 900 iztisov.

Škoda, ki naraste iz slabe literature, je materijelna in moralna. Reveži vam kupijo slab roman, na slabem papirju, s slabim tiskom, s slabo opremo, ki bi bil nevezan kmalu dražji, kot je najdražja slovenska knjiga — Pleteršnikov besednjak. Gorje je tem večje, ker kupujejo tako berivo oni neizobraženci, ki nimajo nobenega svetovnega naziranja in nobene lastne sodbe. Tudi posojujejo te kupljene cape vsem sorodnikom, prijateljem in znancem in jih širijo kot kužno bolezen — lično vezane izdaje Prešerna, Jurčiča, Kersnika, Tavčarja itd. pa mirno počivajo v blestečih omarah.

Od izdanih 8000 knjig je za ljudstvo uporabnih k večjem 600—800. Ob ustanovitvi prve potujoče knjižnice se je odločno izkazalo pomanjkanje primerne poljudne literature. Najuporabnejše so knjige »Matice Slovenske«, »Slovanska knjižnica« in naši »klasiki«. Knjige družbe sv. Mohorja so postale vsled ogromne kvantitete odveč. Moderni romani in novele pa večinoma niso za priprosto ljudstvo, ker jih isto ne razume. Vendar pa bi ravno poljudno literaturo najbolj potrebovali. Ker se nova poljudna literatura niti s premijami ne da izteptati iz tal, bi se temu deloma odpomoglo, ako bi se ponatisnili boljši spisi, ki so raztreseni po leposlovnih listih in izdali kot samostojne knjige. Brezdvomno bi ljudstvo rado čitalo povesti Kodrove (Luterani, Kmetski triumvirat), Detelove, Troštove, Sketove (Milko Vogrin, Žrtva ljubosumnosti), Staretove (Vanda) itd. Za razširjenje pa bi se porabila ista taktika, kot jo nahajamo pri kolportaži »šundromanov«. V ostalem pa naj bi krenili naši beletristi in drugi pisatelji na one poti, po katerih je edinole možna popularizacija prosvete. Kaj posebno se čuti pomanjkanje literature za odraslo mladino in starejše sloje, med tem, ko z radostjo priznavamo, da imamo primeroma jako bogato in dobro mladinsko književnost. Različne »Mladinske knjižnice« izdane po Iv. Tomšiču, družbi sv. Cirila in Metoda, »Zavezi slov. učiteljskih društev«, »Slov. učiteljskega društva« itd. so nekaj vzglednega.

Zavreči tudi ni »Vrtca«, »Zvonček« pa se lahko meri v vsakem oziru z vsemi sličnimi izdajami pri družih narodih. Iz teh spisov je vsekako dokazana žilava energija slovenskega ljudskega učitelja. Srednješolski profesorji bi lažje skrbeli za dobro duševno hrano svojih učencev in lažje izdajali kak »Zvonček« za odraslo mladino kot morejo to storiti ljudski učitelji, a pri njih — žalibog — večinoma pogrešamo one ljubezni in požrtvovalnosti do srednješolcev, kot jo kažejo in imajo v obilici ljudsko-šolski učitelji napram svojim učencem!

Skoraj vse slovensko časopisje je v službi strank. Uvodniki so največkrat pisani od zagrizenih strankarskih fanatikov. Dopisi pobijajo osebno bojavnike liberalnega ali klerikalnega zmaja. Dnevne novice so zasoljene z neznatnimi mestnimi, vaškimi in rodbinskimi ulki. Nekateri listi delajo s pikanterijami naročniško politiko. V ostalem bi bili naši listi popolnoma prazni, da bi jih ne zalagali zvesti poročevalci z novicami o neznanih zlikovcih, tuji listi pa s splošnimi vestmi, bujne racarske vsebine. Podlistek bi mogel velikokrat dobiti vsled izobraževalne tendence zmagovno kolajno, političen del pa vsled vedne dobesedne prestave iz nemških čifutskih listov častno diplomo. — Škoda! Časopisje je velesila, katero bi morali tudi Slovenci izrabiti. Dober slovenski list bi bil najboljšo sredstvo za razširjevanje izobrazbe. V krajih, kjer ni nobene organizacije, naj bi on isto tvoril, on dajal impulz za delo; kjer pa je naš živelj jak in močan, tamkaj naj bi vzdrževal pravilen duševen stik s celotnim telesom naroda. Slovensko novinarstvo se sicer polagoma razvija in sicer v decentralistični smeri. Pojavi strokovnih, stanovskih in lokalnih listov dokazujejo, da se i tu širi smisel za deljenje dela ali pa, da se uvideva popolna nezadostnost centralnih glasil. Zadnji vzrok je tem verjetnejši, čim resničnejše je dejstvo, da se naši osrednji dnevnikarji že dolgo ne smatrajo za ključ, ki naj odpira narodu srce in ga dela pristopnega za vsako nadaljno stremljenje. Ravno z našim časopisjem se razširja med narod veliko nezdravega beriva. Zlo je tem hujše, ker zajema danes največ Slovencev duševno krepčilo edinole iz enostranskega časopisja. (Dalje sledi).

Slovenska višja gimnazija.

Danes bi bilo odveč pisati o potrebi slovenske višje gimnazije. Nahaja se sicer nekaj mnenj, ki zagovarjajo nemški poduk v višjih gimnazijskih razredih kot nekaj prav koristnega, češ, da se ljudje tem načinom perfektno nauče nemščine. Ne pomislijo, koliko nacionalne škode napravi tujejezičnost učnih zavodov. Vsi čutimo, da nam je izražanje v domačem jeziku premnogokrat težko, ker smo svojemu jeziku odtujeni. Na tem ne trpi le jezik, marveč vsa naša duševna produktivnost in ž njo narodova kultura. To je sad nemške višje gimnazije, seveda tudi univerze. — Priznamo pa radi, da

je znanje nemškega jezika za nas koristno, bolj kot znanje vsakterega tujega jezika. Stvar naših šolnikov je, uravnati bodočo slovensko gimnazijo tako, da se morejo dijaki na njej priučiti i nemščine, kolikor je je za življenje in znanstveno napredovanje koristne. To ni težko doseči s primernim učnim načrtom in eventualno pomnožitvijo učnih ur za nemščino.

Kolikor večje pa je splošno priznanje absolutne potrebe slovenske višje gimnazije, toliko manjša je energija našega dela zanjo. Našemu vseučilišču ugovarjajo s pomanjkanjem srednjih šol, mi pa se ne zganemo, da bi ugovor z energičnim zamahom spravili s sveta.

Vprašanje slovenske srednje šole se bo brez dvoma rešilo na Kranjskem. Če jih tu dosežemo, bodo sledile tudi na mejah v kratkem, če tu dosežemo gimnazijo, pride zanjo gotovo kmalu realka.*) Na Kranjskem imamo na merodajne korporacije zadosten vpliv.

Od treh faktorjev je odvisna naša srednja šola: od vlade oziroma deželnega šolskega sveta, od slovenskih strokovnjakov, ki naj bi pisali učne knjige in od deželnega odbora kranjskega. Vseh teh faktorjev mnenje in delo za slovensko višjo gimnazijo narisati in s tem napraviti sliko današnjega stanja višjegimnazijskega vprašanja, smo iz poizvedovanj danes v položaju.

Vlada je že opetovano izjavila, da nima nič proti slovenski višji gimnaziji — ako poskrbimo za učne knjige. Istina je, da bi imela ista vlada pravzaprav dolžnost skrbeti za knjige, da bi jih sama založila v c. kr. zalogi učnih knjig in iskala delavcev zanje! Ako pa vlada tega ne stori, moramo seveda iz svojih moči postaviti učne knjige. Informirali smo se na novo pri lokalni vladi in izvedeli, da smatra vprašanje slov. višje gimnazije ugodno rešenim, treba le učnih knjig. Tako je tudi mnenje deželnega šolskega sveta kranjskega — torej obeh svetovalcev centralne vlade na Dunaju. Ako je že vlada pasivna, se temu že več ne čudimo, saj smo se že privadili, od nje pričakovati le to, kar iz nje izsilimo, naš deželni šolski svet pa bi, ako bi ne bil isto kot vladno glasilo, mogel biti inicijator in protektor slovenskega dela za našo srednjo šolo. To se dozdej ni zgodilo. V zadevi šolskih knjig je zato merodajen drugi faktor: strokovnjaki pisatelji, torej slovenski profesorji.

Že pred več leti so se zbrali na vabilo ravnatelja Wiesthalerja v Ljubljani slov. profesorji in si porazdelili spisovanje vseh za slov. višjo gimnazijo potrebnih knjig. Največje delo je latinski slovar. Redakcijo je prevzel ravnatelj Wiesthaler. Delo do danes ni izvedeno, čeravno bi že moglo biti končano. Izvedeli smo, da manjka le še nekaj črk, ki bodo v kratkem končane, potem pa more iti velikansko delo, ki mora učni upravi imponirati, v tisk. Slov. profesorji so si razdelili vse knjige. Dozdej je izvršena le jedna: Latinske vadbe za 5. in 6. razred prof. Franca Brežnika so izišle, potrjene od ministerstva, pri Bambergu v Ljubljani. Drugi gg. se

*) Opomba: Če ne bo obratno! Idrijska realka bo slovenska, čujemo, da se delajo priprave, da se napišejo slovenske učne knjige za višjo realko.

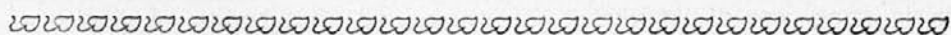
dela niso lotili ali pa ga »niso še izvršili«, oz. obetajo, da ga »v slučaju potrebe« takoj izdelajo, to je, ako dobe zagotovilo, da se dovolijo slov. višji razredi. Circulus vitiosus, kakoršen bi bil dober kot paradigma v šoli. Napaka je na strani gg. profesorjev. Zdi se nam tem večja, če opazujemo nastopanje tretjega faktorja: deželnega odbora kranjskega.

Izza l. 1892 eksistuje sklep kranjskega deželnega zbora, da naj podpira deželni odbor izdajanje knjig tudi za slov. srednje šole. Kredit znaša 4000 K na leto. Doslej se ta svota še nobeno leto ni porabila! Omenjeni sklep dovoljuje, da se izplača pisateljem do 70 K nagrade za tiskovno polo, pa tudi založnikom naj se s podporo olajša založba.

Deželni odbor kranjski, ki je že večkrat podrezal, da naj se obljube izpolnijo, je najagilnejši spešitelj slovenske srednje šole.

Mi sicer vemo, da so slov. profesorji z učnimi urami hudo preobloženi, vendar naj bi se zopet vzdramili in zbrali v novi enketi, kjer bi delo na novo razdelili na posameznike ali na grupe, ki bi hotele združeno delati. Nova razdelba je toliko bolj potrebna, ker so nekatere starejše moči stopile iz aktivnosti, in so došle nove energične sile. K taki enketi bi bilo vabiti tudi zastopnike vseh drugih faktorjev, ki pridejo v poštev pri slovenskem srednješolskem vprašanju: vlade, ki bi tam še enkrat podala oficijelno izjavo, deželnega šolskega sveta, deželnega odbora, pa tudi založniki bi se je lahko udeležili, pred vsem naša književna društva, ki se pečajo z založništvom, torej »Šolska Matica«, »Slovenska Matica«, tudi »Družba sv. Mohorja«.

Iz navedenih dejstev razvidimo brez napačnega optimizma: ako Slovenci hočemo in voljo premenimo v delo, imamo v kratkem času slov. višjo gimnazijo!

Nekaj o našem srednješolskem dijaštvu.

(Dopis srednješolca.)

Pri večini dandanašnjega slov. srednješolstva vlada velika brezbriznost za vsako resnejše vprašanje. Dijaki se ne zavedajo, da so v oni važni življenski dobi, ko si polagajo temelj svoje izobrazbe in utrjujejo svoje prepričanje in značaj. Tega pa ni kriv toliko dijak sam, ampak v mnogo večji meri razmere, v katerih se nahaja, in ki uplivajo na njegov razvoj jako neugodno.

Jedna največjih zaprek je uboštvo. Stariši so večinoma tako revni, da sinovom ne morejo poslati skoro nobene podpore; ustanove pa so itak redke. Dijak je navezan na samega sebe in se muči z inštrukcijami vsak dan po 2, 3 ali še več ur za malo plačo.

Ko prihajajo začetkom leta revni stariši, večinoma kmetske ženice v mesto, iščejo kolikor le mogoče ceno stanovanje. Navadno so taka stanovanja

podobna jami, imajo po jedno okno. Po zimi so navadno nezakurjena, če pa so zakurjena, pa se širi po sobi neznosen duh po šoti. In v takem kurniku živi do 10 dijakov. Vsa nadzorstva, ki so od strani višje šolske oblasti uvedena zoper to, ne dosegajo svojega namena, ali ker gospodje ne nadzirajo dovolj strogo ali se jih premišljeno spelje ali pa ker se ženice, ki imajo stanovanja, branijo kaj reformirati. Samo z nadzorstvom in naj bo tudi vzornejše kot je danes, se težko zlo, ki po stanovanjih slabi telesno zdravje slov. srednješolca, ne bo odpravilo.

Gospodinje dajejo navadno dijakom več dušne, kot telesne hrane! Najprej jih prenasitijo z molitvami, ki jih mora moliti (?) vsak dan, ko se za to najde primeren povod. Če noče moliti ali pa svoje raztresenosti ne prikrije zadosti dobro, mu prikrajša »mater familias« kosilo ali pa mu sploh nič ne da jesti. Še hujše ga kaznuje, da mora pospravljati in pomivati v kuhinji!!

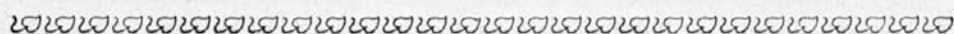
Zjutraj zgodaj morajo ti reveži — ne se učiti, ampak — iti brez zajuterk v cerkev. Po dnevi se drže doma, na sprehod iti jim gospodinja ne pusti, da ne pridejo preveč v dotiko z grešnim svetom. Popoldne se morajo »piflati«, kajti zvečer, ko odbije 7. ura, morajo biti že v postelji. Gre se namreč za petrolej, ki ga na ta način gospodinja prihrani.

Moti se, kdor ima tercijalke za tako uboge, da bi dijakom ne mogle nuditi kaj boljšega. Za svoj žep že pridno skrbe. Zgodi se, da potrebuje dijak denarja bodisi za kako knjigo ali kako malenkost v šoli in poprosi gospodinjo, da mu posodi nekaj malega. Gospodinja posodi, a zahteva dvojno nazaj. Posodi n. pr. 10 h, zahteva pa 20 ali 30 h nazaj. Oderuške obresti torej spravlja pobožna ženica!

Razvedrila za takega dijaka sploh ni. Znanstvenih ali v obče nešolskih knjig ne smejo brati ali se jim vsaj odsvetuje. V ilustracijo povem slučaj, da je strogi seveda klerikalni oče prepovedal sinu, hoditi v knjižnico — do pete šole! Gospodinje napeljujejo mlade srednješolce v tako čudne sfere, da meniš videti ljudi iz srednjega veka pred sabo. Čarovnice, duhovi da eksistirajo, duhovniki da vidijo duše umrlih, v Ljubljani da živi duhovnik, ki ve, koliko časa je bil kdo v vicah — če čuješ iz ust gimnazijca kaj takega, ti bo iz njih jasen pogubni upliv — tercijalk.

Kakšni značaji naj pridejo iz tega, koliko hinavstva in neumnega fanatizma se rodi tukaj! Kot dokaz, kakšen upliv ima taka — lahko rečemo mirno — klerikalna vzgoja na dijake, navedemo le-ta slučaj: kadar je n. pr. v fiziki profesor na tabli izvedel kak dokaz, je vprašal klerikalen fant drugega: Ali ti to verjameš?. »Ne!« »Jaz tudi ne«. Vsa klerikalna vzgoja od zadnje tercijalke do Krekovich kurzov jih je napolnila s tako skepso do vse znanosti, da ne verjamejo najprimitivnejših znanstvenih stvari.

Dругega takega zapeljanca smo čuli reči: »Ne verjamem, saj bo kak drug znanstvenik čez par let dokazal kaj drugega!« To je nov dokaz, kakšna je klerikalna taktika. Naša naloga je paralizovati njen pogubonosni upliv.

Listek.

„Slovenski Jug“, glasilo srbske akademske omladine v Belemgradu, je praznoval pred kratkim prvi jubilej. 3. grudna je preteklo jedno leto, kar je razvil svojo zastavo. V tej kratki dobi si je pridobil v srbski in bolgarski javnosti velik ugled, to pa v prvi vrsti vsled lepih uspehov, ki ji je že dozdej dosegel za svoj visoki smoter — balkansko federacijo. Prevažni dogodki v preteklem letu: shodi srbske in bolgarske omladine v Sofiji in Belemgradu, ki so visoko povzdignili v zajednosten čut nekdanj razdvojenih narodov, prvi sestanek jugoslovanskih dijakov, jugoslovanski almanah, prva jugoslovanska umetniška izložba, to je vse delo in inicijativa kroga srbskih dijakov, ki se zbirajo pri »Slovenskem Jugu«. Ideje »Slovenskega Juga« so od nas v popolni meri vsprejete. Simpatičnim svojim pobratimom v Belemgradu želimo tudi nadalje ravno tolikih in krasnih uspehov, kakor jih je že v prvem letu donesla njihova resnost in vstrajnost.

Dijaško umetniško društvo „Vesna“ na Dunaju namerava prirediti o Veliki noči umetniško razstavo v veliki dvorani »Mestnega doma« v Ljubljani. Na isti bodo razstavili dela izključno delujoči člani društva. Razstava utegne biti velezanimiva, ker si je »Vesna« stavila nalogo prirediti izložbo v narodnem slogu. — »Vesna« je prejela zadnji čas več umetniških naročil iz domovine in razpisala v ta namen razne konkurence. — Omenjamo diplomu, ki jo izroči akademično društvo »Ilirija« v Pragi svojemu častnemu članu Ivanu Legu, štiri diplome, ki jih pokloni postojnska občina svojim novozvoljenim častnim občanom i. t. d. — Kakor je razvidno iz delovanja, se razvija društvo »Vesna« vsestransko lepo. Dolžnost slovenske javnosti je, da podpirajo mlade umetnike z umetniškimi naročili, saj s tem pospešuje narodno umetnost.

Ferijalno akademično društvo „Prosveta“ priredi 2., 4., 9. in 11. prosinca v veliki dvorani Mestnega doma v Ljubljani ciklus poljudnih predavanj. Tovariš phil. P. Grošelj bode govoril o postanku vesoljstva, o prazgodovini naše zemlje, o koncu sveta, o novih žarkih in o radiju. Predavanja utegnejo biti tem zanimivejša, ker se bodo v Mestnem domu prvič projektovale skiop-tične slike. Drugo predavanje o prazgodovini naše zemlje bo govornik tudi pojasnjeval s preparati, ki jih bode posodil deželni muzej. — Dne 8. prosinca otvori »Prosveta« IV. potujočo knjižnico v Zagorju ob Savi, 6. pa uprizori v Dolenjem Logatcu »Rokovnjače« v zvezi z malim nagovorom. — Društvo izvršuje tačas predpriprave za veliko ljudsko javno čitalnico v zvezi z centralno knjižnico v Ljubljani, skuša realizovati vprašanje dijaških prenočišč in ventilira zadevo kolekovanja knjig družbe sv. Mohorja.

Jugoslovanski montanski akademiki v Ljubnem si snujejo društvo. Na sestanku dne 10. grudna 1904. so končno sklenili, se organizirati v društvo »Sloga«. Društvo hoče vzgojiti vedno večje število zmožnih ljudi, ki naj izpolnijo dozdej na Slovenskem precej prazno montansko stroko, saj je znana stvar, da so inženerska mesta skoro vseh rudnikov na slovanskem jugu v

rokah tujcev. »Sloga« bo prvo akademično društvo, ki bo zbiralo v sebi mladino vseh jugoslovanskih dežel. Svoj namen hoče doseči pred vsem z ustanovitvijo strokovne knjižnice, ki bi bila za revne dijakove velika pomoč. Imela bo društveno čitalnico z listi vseh jugoslovanskih krajev, ki bodo preprečili, da ne bo dijaštvo v tujem mestu tako odtrgano od domovine. Kedar se društvo ojači, bi moglo skrbeti vsaj nekaj za naše delavstvo, ki tam živi zapuščeno od svojega naroda.

Akademično tehnično društvo „Tabor“ v Gradcu ima svoj lokal v Mayfreddigasse št. 14, stopnice 6, pritličje.

Združenje slovenskega dijaštva v gmotnem vprašanju. Toli — in tolikrat smo klicali, da je rešitev dijaškega gmotnega vprašanja v samopomoči složnega dijaštva. In ne brez uspeha! Da se mora dijaštvo samo zginiti k odločnim korakom, je danes obče priznано. Danes pa je tudi zelo utemeljena nada, da je zrelost dijaštva že tolika, da premaga demoralizacijo in razkosanost in da nastopi složno. V načelu so se že izrekle vse dijaške struje zato, da se v gmotnem vprašanju neha strankarstvo, da so torej daničar, radikalec in liberalec v hipu, ko se gre za podpore in za gmotna vprašanja, v obče jednaki. Skupno naj se izvrši vse delo, ki naj sedanjim nedostatkom odpomore, torej: skupno pregleda sedanji položaj, skupno delo za regulacijo, ki naj odpravi dosedanje slabosti, skupno se išče novih virov, ki se razdele brez ozira na politično prepričanje. S tem, da so vse struje sprejele načelo, sprejemajo seveda tudi posledice. In veseli nas, ko čitamo v glasilu klerikalnih dijakov, da bo moral iti skozi nepristransko podporno društvo vsak najmanjši dar, namenjen slovenskemu dijaštvu. Ako bo sloga obveljala, nam ni treba biti pesimistom. I mi ne pričakujemo samih uspehov, a nekaj napredka pride gotovo iz cele akcije. Dijaštvo lahko silno mnogo izvede, če le hoče. Ako je od vseh struj izražena volja poštena, ne bo težko napraviti statistike, tudi regulacija, da se dele vse podpore na Slovenskem pošteno in brez ozira na strankarstvo, ne bode težka in združen nastop bo pri vsaki akciji za nove dohodke podpornim društvom pripravil vse drugačno pot, kot nastop jedne dijaške frakcije. Podporna društva bodo brž uvidela, da nastop dijaštva ni naperjen proti njim, ampak da jim dijaštvo prihaja na pomoč. Upamo, da prepri, ki z gmotnim vprašanjem nimajo opravka, ne bodo ovirali složnega dela. Uspeh ne more izostati, kajti protiviti se ali ostati pasivni morejo le posamezniki, ki bi jih pa ostalo složno dijaštvo vseh struj kaznovalo, kakor kaznujejo stavkujoči vse tiste podkupljence, ki so proti skupnemu ukrepu nastopili delo!

Slušatelji živinozdravniške visoke šole na Dunaju so priredili pretekli mesec shod, katerega so se udeležili tudi odposlanci lvovske veterinarske akademije. Na istem se je sklenilo predložiti profesorskim kolegijem dunajske in lvovske visoke šole resolucijo, v kateri se zahteva doktorat medicinae veterinae, češ, da trajajo veterinarske študije s polaganjem rigorozov skoraj celih pet let in da imajo slušatelji živinozdravniških visokih šol vsaj toliko dolžnostij kot drugi akademiki. V spomenici se sklicujejo tudi na to, da se podeljuje doktorat v inozemstvu živinozdravnikom na

različnih univerzah kakor v Giessenu, Lipskem, Bernu, Zürichu, Milanu itd. Poročevalec za lvovske slušatelje je bil Čeh med. vet. dr. Mikulašek, za dunajske pa Slovenec A. Ribnikar.

„Akademija“ in „Prosveta“ nameravata skupno založiti dr. Ivana Prijatelja „Slovensko slovstvo“.

Občinski svet ljubljanski je na predlog dr. Kušarja znova izrekel zahtevo po slovenskem vseučilišču v Ljubljani. Utemeljuje svoj predlog dr. Kušar med drugim kazal na to, da je že danes pripravljen profesorski zbor za pravno fakulteto.

K članku dr. Tume o vseučilišnem vprašanju. Sporazumno s dosedanjimi za slovensko univerzo delavnimi politiki je slov. dijaštvo vedno manifestovalo za vseučilišče v Ljubljani. Tako tudi naš list. Vendar priobčujemo z veseljem globoki članek dr. Tume, ki se zavzema za Trst. Resna diskusija more stvari samo koristiti. Članke dr. Tume pa priobčujemo tem raje, ker se ozirajo na potrebo modernizacije vseučilišč in sicer na tako modernizacijo, katera je primerna razmeram Slovencev.

Srednje šole. „Poleg vseh hib, ki jih ima današnja srednja šola, ima tudi mnogo koristnega. Delavni in resni dijak se ima potruditi, da si iz šole odnese vse, kar si le more dobrega odnesti. Tu imej tedaj vsakdo v spominu, da so zgodovinske, matematične, fizikalne, kemijske, prirodopisne, jezikovne, slovstvene, modroslovske in druge znanosti, ki nam jih šola podaja, (če izvzamemo razne nespametne in nepotrebne stvari, ki so k temu primešane) jako važna, dostikrat neizogibna podlaga študija na visokih šolah in podlaga samoizobrazbe. Nikdar seveda naj ne gre učenje tako daleč, da bi škodilo zdravju, preteževalo duha ali odvracalo zanimanje od življenja, ki je vendar pravi smoter izobrazbe. Tudi naj se izloči iz dela vse, kar je nepotrebno, nesmiselno ali malenkostno, kolikor morda šola tega izrečno ne zahteva za izpit. Pri študiju naj se posveti največ pozornosti važnim in bistvenim stvarim, uči naj se resnično, brez „guljenja“ na pamet — s premislekom in stremljenjem po samostojni sodbi.

Tam, kjer šola sama vspodbuja dijaka k samostojni delavnosti duševni, kakor n. pr. pri prirodopisnih zbirkah, najbolj pa pri českich nalogah in govorniških vajah, izrabite to priliko kar možno popolno. Če mogoče, si zbirajte dijaki taka temata k govorniškim vajam, ki vas osebno zanimajo in podpirajo poleg tega samotvorno duševno delavnost; bavite se, kolikor profesorji to dovoljijo, z vprašanji, katerim išče odgovora vaša notranjost sama, da si s predavanjem ne osvojite le gibčnosti v slogu in govoru in stilu, ampak si obogatite, razširite, poglobite tudi duha. Ne izbirajte si predmete, pri katerih je treba črpati samo iz knjig, izbirajte si take, ki silijo k lastnemu trudu in premišljevanju. Zato se k delu pripravljajte dalje časa, da se priučite trajnejše obračati pozornost na gotovo nalogo in da izdelate stvar, ki je nekaj vredna. Taka temata so n. pr.: O samovzgoji. — Šola in rodbina. — O napredku znanosti, umetnosti, nravnosti. — O socijalnih razmerah dobe Husove. — Glavne poteze našega narodnega probujenja. —

Literatura in življenje. — Žensko vprašanje. — Razmerje umetnosti h kritiki. — Telesna vzgoja in izobrazba itd.

Kakor v učenju, tako si skušajte tudi v vedenju pridobiti iz šole, kar je le mogoče, kjer vas po kružci omejuje disciplinarni red, mu svoje svobode ubraniti ne dajte. Nasprotno pa se vedite napram profesorjem, ki z vami ravnavo prijateljsko in vestno, kar najdostojnejše. Ne zlorabite dobrote, ako pa morda trpite krivico, se ji ne vdajajte nemo. Glejte, da pridete do samopomoči v vsaki smeri.“

Po českem E. Chalupnega.

Prošnja za pravo jednoletne prostovoljne vojaške službe. Kdor ima pravico, da služi pri vojakih le jedno leto, mora oddati prošnjo, ki je kolka prosta, tekom svečana nabornega leta pristojnemu okrajnemu glavarstvu (v avtonomnih mestih magistratu) ali pa najpozneje naborni komisiji pri glavnem (ne pri naknadnem!) naboru. V slednjem slučaju mora navesti zadosten vzrok, zakaj ni mogel vposlati prošnje že v svečanu. Izročiti mora prošnjo pred zdravniško preiskavo. Vsakdo najboljše stori, da opravi vse v svečanu, da pozneje nima sitnosti, kajti v slučaju zamude ne pomaga nobena prošnja, niti na cesarja! Prošnja se lahko glasi takóle: C. kr. okrajno glavarstvo (oziroma slavni mestni magistrat) v N! Podpisanec prosi za právico jednoletne prostovoljne vojaške službe na državne (oziroma na lastne) stroške z nastopom prezenčne službe v polku (pehotnem, topničarskem ...) št. ... v N. z dnem 1. vinotoka 1905 (oziroma 1. malega travna pri medicincih) in prilaga: 1. Spričevalo (iz zavoda, ki mu da sploh pravico do jednoletništva, torej ali potrdilo z velike šole, ki ga dobi na dekanatu, ali maturitetno spričevalo ali spričevalo iz zadnjega razreda višje srednje šole). 2. Vstopni list (izdan od okr. glavarstva). 3. Krstni list. Poleg tega: a) za prosilce na državne stroške. 4. Ubožni list (dá ga pristojna občina, potrdi župnik; potrebna je klavzula, da prosilec ne zmore vplačati zneska 348 K). 5. Rodbinski popis (Familienausweis, formularji se dobe po 2 h pri Kleinu v Ljubljani). b) za prosilce na lastne stroške: 4. Revers — potrdilo očeta, da bo sin služil na svoje stroške. Kdor prosi za jednoletništvo pred 21 letom, mora imeti tudi dovoljenje očetovo, da sme vstopiti k vojakom. Prošnje se morejo vlagati slovenski, torej naj vsakdo napravi slovensko prošnjo. Ista naj se rekomanduje, da dojde zanesljivo pravočasno.

Kulturna debata v ljubljanskem občinskem svetu. Leta 1898. je sklenil ljubljanski občinski svet dajati po 1000 K skozi deset let za zgradbo cerkve na Barju. Sklep je sam na sebi nezakonit. V seji občinskega sveta dne 31. grudna je dr. Triller predlagal, da se tozadevna postavka črta, to pa zaradi tega, ker poklicana cerkvena oblast za zgradbo, ki jo je leta 1898. slikala kot nujno, ni storila še ničesar in se cerkev v doglednem času ne bo zidala. Pravno ni ugovora, da se postavka črta. Iz zbranih 5000 K in vsakoletnega doneska naj se ustanovita fond za reklamo, iz druge polovice pa fond za ljudsko knjižnico in čitalnico v Ljubljani. Za predlog je govoril tudi dr. Kušar, češ, da naj občina ne bo bolj papeška kot papež! Občinski svetnik Lenče je bil le iz doslednosti kot nekdanji poročevalec v zadevi barjanske cerkve proti (op.: razmerje med škofom in občinskim

svetom je zdaj drugo kot leta 1898.). Odločil je gimnazijski ravnatelj Senekovič z naslednjimi načelnimi argumenti: 1. cerkev na Barju je potrebnejša, kot ljudska knjižnica, od katere si on ne obeča velike koristi. (Brez komentarja). 2. Barjani da bi v svoji nerazsodnosti smatrali tak ukrep za nekako krivico proti sebi (volilna politika!) 3. ljubljanska knjižnica da mora biti kaj drugega kot kaka zakotna (!) potujoča knjižnica, treba bo uradnikov itd. (kaj ne da, zato je tak fond nepotreben?) 4. dokler ni dovolj šol, ni treba knjižnice (Op.: Samo popolno nepoznanje danes od vseh naprednih občin kot preznamenito izobraževalno sredstvo priznanega ljudskega knjižništva in čitalništva more stavljati šolo in knjižnice v nekako nasprotje. Šola in knjižnica sta druga drugi prepotrebno popolnilo!) itd. Za predlog so glasovali dr. Kušar, Plantan, Šubic, dr. Triller, Turk (slučajno nista bila navzoča dr. Tavčar in dr. Majaron). Predlog je z velikansko večino propadel. Slava takim »naprednjakom«, pa tudi taki »liberalci« nam ne imponirajo.

Prav salomonsko je rešil akad. senat graškega vseučilišča zadevo dijaških oglasov. Mesto da bi kaznoval tiste, ki so izzivali, to je nemške burše, je izdal jako modro odredbo, v kateri navidezno omeji svobodo tako Nemcev, kakor Slovanov, ki je pa dejanski naperjena le proti — Slovanom. Videti je, da se je akad. senat potrudil, da na vsak način reši nemški značaj graškega vseučilišča. Odkar obstaja vseučilišče, smeli so dijaki priobčevati svoje oglase v materinskem jeziku in z njemu lastnimi črkami — kar naenkrat pa je dovoljeno objavljati oglase le s pristavljeno nemško prestavo in le z gotskimi in latinskimi črkami. Da ta odredba zadene le Slované, je jasno. Ravnotako proti nam je naperjena druga odredba, ki dovoljuje na oglasnih deskah grbe, a prepoveduje trakove! — Še nekoliko radikalnejši je bil v tem oziru akad. senat dunajskega vseučilišča. Ta je pa z ozirom na znani slučaj brahialne surovosti nemških buršev ukrenil, da se nadalje sploh ne smejo objavljati oglasi akad. društev v vseučiliški avli. S to odredbo so oškodovani res tudi Nemci, a tudi mi, ki nismo kalili miru.

Kako prirejajo klerikalci veselice v prid družbi sv. Cirila in Metoda. V 7. številki »Omladine« smo mimogredé poročali o nesebičnem narodnem delu »Daničarja«, ki si je dal v Škofji Loki izplačati 25 kron, katere naj bi prejela družba sv. Cirila in Metoda. Daničarji so hoteli ta sramoten slučaj na vsak način spraviti s sveta in utajiti resnico. Tekom grudna se jim je posrečilo dobiti naivnega kaplana, ki nam je poslal popravek! Kaplan Janko Petrič nam pojasnjuje kot bivši predsednik katoliškega izobraževalnega društva v Škofji Loki, da je prejela od dotičnih 25 kron »Danica« K 10 »kot prostovoljni znesek v podporo«, »Daničar« sam pa K 14 »in nekaj vinarjev«, s katerimi se mu je povrnilo »stroške, ki jih je imel za vožnjo iz Rakeka, kjer je tedaj bival, skozi Ljubljano v Škofjo Loko in od tu nazaj v Ljubljano in za hrano v soboto in nedeljo in za prenočišče v soboto in nedeljo«. — Gospod Petrič, škoda, da niste še napisali, da se je dotični »Daničar« izzivajoče ogibal župnišča in odločno odklanjal vsako gostoljubnost! — Sprejemati in dajati v dar denar, ki je namenjen tako občnarodnemu zavodu kot je družba sv. Cirila in Metoda, to je madež, ki leži in bo ležal, gospod kaplan, na Vas in na nesebični »Danici«!

»Savani«. Kedar sploh kedaj pride med svet od Savanov, gotovo ni drugega nič, kot insult na »Slovenijo«. Na tem polju jim radi prepuščamo prvenstvo. Zadnjič so nam zopet očitali »zahrbtnost in laž«. Mi si upamo pred vsem svetom o belem dnevu

dokazati in trditi, da je »Sava« najboljši brezpomembno društvo, da nam je žal za nekatere zmožne ljudi, ki so zašli vanjo. Tega mnenja ne prikrivamo nikjer in v nobenem onih maloštevilnih slučajev, kjer med resnimi ljudmi pride govor na »Savo«, — govoriti torej o naši »zahrbtnosti«, nima nihče vzroka. Pa tudi za istinitost vseh trditev lahko jamčimo. Nekje v Žalcu je Sava skupno nastopal z Daničarjem. Zdaj taji. Za vse, kar smo povedali, jamčimo s pričami. Mi bi take bagatele ne bili nikdar omenili, da ni imela za »Savo« načelnega pomena. Spominjamo se še slučaja, ko so bili v »Slov. Narodu« ostro napadeni Slovenijani, ker niso na veselici dunajske »Zvezdi« siloma vrgli iz dvorane Daničarjev, ki so tudi bili tjakaj povabljeni. Ob ustanovitvi pa si je »Sava« stavljala za načelo, da »Sava« in »Daničar« ne smeta biti na isti prireditvi. To smešno stališče se ni dalo vzdržati. Zato smo omenili slučaj v Žalcu, to je dokazal tudi pripravljalni odbor za Vegovo slavnost itd. Čestitamo »Savi« k napredku. Slično nes pametno načelo si je postavila »Sava« in se na njem tudi blamirala, ko je v slovesnem manifestu naznanila svetu, da s »Slovenijo« ne občuje. Beraček trka in trka, nato pa sklene izjavo, da s »Slovenijo«, ki ni rekla beračku »naprej«, — ne občuje. Neko dunajsko slovansko društvo si je želelo petja slovenskih dijakov. »Slovenija« in »Sava« sta bili naprošeni za sodelovanje. Slovenjanski zbor je vsled lepih glasov in številnosti dobro znan. Mi bi ne imeli mnogo ugovora zoper to, če poleg našega zbora stoji par Savanov na odru. Spomnili pa smo »Savo«, da mora svoj z žalitvami opremljeni manifest prej preklicati. To je Sava, ki se je z Slovenijo pogajal tudi obljubil, obljube pa ni izpolnil. Da bi bila »Slovenija« besedo snedla, so si Savani na celem izmislili. Do skupnega nastopa ni prišlo. Od vplivnih članov dotičnega českega društva smo čuli besede, da so izvedeli, da je »Slovenija« — klerikalno (!) društvo. Od kod so dobili take »informacije«? Kdo je »zahrbtno lagal«? Spomnimo se še na Savane, ki so lahkovernežem trdili celo, da imajo radikalci tajno zvezo z — dr. Šusteršičem! Sredstva, ki se Savanom že krhajo, jemlje v roke sivi »Triglav«. Senzacionalno razkritje o zvezah Taborja z Rimom je vznemirilo čitatelje »Slov. Naroda«. V literaturi bi zadobilo trajno vrednost v rubriki pravljič in bajk: od teh namreč nihče ne zahteva istinitosti opisanih dogodkov, ampak samo zabavnosti.

Javno vprašanje. Zastopniki akademičnega ferijalnega društva »Prosvete« so v akademičnem odseku »Družbe sv. Cirila in Metoda« predložili misel, da se naj naprosi »Družbo sv. Mohorja«, da dopusti, da vsak njen društvenik pri razdeljevanju knjig plača 1 narodni kolek v prid »Družbi sv. Cirila in Metoda«, ker pa po preteku štirih mesecev — in v tem času so se porazdelile družbine knjige — ni v tej zadevi čuti nobenega glasu, si dovoljujemo javno vprašanje, kje tiči vzrok, da je zadeva zastala.

Odbor »Prosvete«.

~~~~~

Listnica uredništva.

Vaše misli o abiturijentskem sestanku bomo radi priobčili, ume se ob sebi, da v hrvatskem jeziku. Ko boste članek sestavljali, Vas opozarjamo na 8. in 9. številko VIII. letnika Studentskega Sbornika v Pragi (na Kr. Vinohradech, Dobrovského ul. 10). Ako pišete ali sami ali našim posredovanjem v Prago, Vam »Středoškolská komisse svazu Čes. slov. studentstva« gotovo rada pošlje program, kakšni naj bi bili sestanki modernih abiturijentov.

Priloga „Omladini“

št. 10.

Mirjam.

I.

In zopet vse nebo nocoj
v odsevu zvezd žari,
in zopet smeje svod neba
kot Tvoje se oči ...

In zopet, zopet sanjava
o mladih najnih, srečnih dneh,
in v jasno noč, pomladno noč
odmeva Tvoj nasmeš ...

Še bliže k meni skloni se,
tesneje k meni se privij! ...
... Čuj! ... Vsa globoka noč drhti,
beži čez svet, beži ...

II.

Utrnila se zvezda
je nad neskončnostjo morja;
vzblestela — in utrinek
utonil je v brezmejnosti neba ...

In nihče ni za njim zaplakal,
najmanjši val ni vztrepetal ...
Kot vzniknil — padel, zginil
je v pozabljenja temno dalj ...

In šel je mimo mlad popotnik
tja v glasni, hrumni trušč sveta ...
Bog ve, li vstane nanj spomin Ti
iz misli Tvojih kdaj morja? ...

III.

Ej, ljubica, kako pojo,
kako zvone zvonovi,
kak vstajajo, umirajo,
topijo se glasovi! ...

Nekje tam daleč za goro
se pesem je vzbudila,
ko midva, ljubica, roke
v zavezo sva sklenila ...

In mimo naju grédo zdaj
prelestni mladi dnovi,
in kakor v snu tam za goro
zvone, zvone zvonovi ...

Spitignjev.

Kaj so pravili zvonovi....

Sveta noč se je zgrnila na svet.

In doli nad mestom zvone zvonovi in njih akordi se gube čez bele, snežene strehe v globoko noč, zvezde podhrtevajo, lahen veter veje in prinaša iz neznanih daljav nekaj tako mehkega, ljubega!

Sveta noč!

Zakril si je oči in gorko je zaplakal; in tisti hip so zazvonili zvonovi še glasneje, zdajci so pojemali njih glasovi, pa zopet so vstajali, in zdelo se je, da prihajajo bliže in bliže in pripovedujejo o nečem znanem!

Ozrl se je dol na belo mesto in začutil je, kako je sam, sam...

Ne, ni od vseh zapuščen!... Zvonovi praznujejo z njim, čuj, kako pripovedujejo o nekdanjih dneh, o mladosti, o ciljih!

Ah, čegave so te oči?

Da, ravno tak Sveti večer je bil. V linah so zvonili zvonovi veselo in opojno nad mestom in njih zvenenje se je gubilo nekam daleč, daleč... In zvezde so bleščale, kakor še nikoli poprej....

Na božičnem drevescu so žarele lučice in tistikrat —

Sklonila je glavo na njegova prsa. Pobožal ji je mehke plave lase in dolgo ji je zrl v divne modre oči....

»Mirjam, ljubim Te, ljubim! Čuj, kako zvone zvonovi veselo, radostno, razkošno v Sveto noč! Mirjam, li nisva srečna?«

Moj Bog, kako so takrat doneli zvonovi in kaj so pripovedovali o prihodnjih dneh, o ciljih!...

In na drevescu so bleščale lučice in —

Ej, vi zvonovi, kaj še pripovedujete, kaj budite spomine?

Zopet ji je zrl v oči, zopet je ostala njena roka v njegovi, žarelo je božično drevesce in zunaj so zvonili zvonovi...

»Papa, čuj to zvenenje! Veš, meni se zdi, da pripovedujejo zvonovi ono bajko o lepi kraljici in o mladem vitezu, veš, ono, ki si mi jo zadnjič pravil!« ...

Otroško so ga pogledale oči ljubkega deteta.

»Mama, ali je tebi papa tudi že pravil ono pravljico?«

Dvignil je v naročje malo Jelico, poljubil jo je; in takrat je pristopila k njemu Mirjam.

»Li nisva srečna?« ...

In zunaj so zvonili zvonovi skrivnostno, tajno, kot bi pripovedovali bajko o lepi kraljičini in o mladem vitezu...

In zopet je bil Sveti večer.

»Ne joči, Jelica, ne joči! Sveti večer je nocoj! Čuj, tam zunaj zvone zvonovi in —«

»Ah, ne, papa ne! Nocoj plakajo zvonovi, tako plakajo! Ne slišiš? Veš, odkar so zagreblji mamico v mrzlo, črno zemljo, nimam miru, vedno plakam za njo... In nocoj, nocoj plakajo z mamó tudi zvonovi« ....

Sklonil se je nad njeno posteljico in poljubil jo je na blede lice. In tisti hip ga je spreletel mrzličen strah....

Nad mestom pa so plakali zvonovi; in zunaj na pokopališču je počival nekdo, za katerim so plakale strte nade, upi, cilji, celo življenje, mala Jelica in zvonovi, oni zvonovi....

In nocoj?...

Sveti večer je nocoj, in zopet done nad mestom zvonovi....

Radostno, razkošno vzkipevajo, pa zopet pojemajo in tja daleč, nekam za sneženo mesto se gube ihteči akordi in pravijo o minolih dneh, o mladosti, o svetlih zvezdah, o mali Jelici....

Tam doli se beli v mesečini mesto, na nebesu podrhte vajo blesteče milijarde, in v globoko, tajno noč zvone zvonovi, oni zvonovi....

Spitignjev.

Da sem slikar ...

Da sem ti, ljubica,
slikar, naslikal bi
obraz tvoj, ličeca,
smejoče se oči

in bajen ust izraz,
še dolgi kiti dve
ponosni mehkih las,
ki glavico krase.

Za vse zlato, denar
bi slike te ne dal,
za biserov ne žar:
v oltar bi svoj jo djal.

Rajko.

Listnica uredništva.

Oleg Krasinski: Manjka Vam pesniških motivov. Prezgodnji konec počitnic Vas je navdušil do pesni. Že motiv sam na sebi ni samo vsakdanj, ampak naravnost banalen; in kako prozaično ste ga izveli! Kako srednješolsko-prozaično se spominjate počitnic.

„Ko ti bila si prosta, jaz bil prôst.“

In rima k temu verzu naj bi bila radôst? Žalibože, da ima slovenski naraščaj radi pomankljivega pouka v slovenščini tako malo posluha za fonetiko slovenskih vokalov, ki je velemuzikalična in polna krasot. Tudi ritma nimate popolnoma v oblasti. Nismo sicer toliko rigorozni, da bi morala biti pesem stereotipna, izpiljena forma brez življenja, ne! — ritmus sam naj živi in se giblje z idejo vred, ne sme pa postati tako jezokolomen, kot je v Vašem verzu:

„Ne utihnite šé, mili mí odmévi!“

○ ○ ○ — ○ ○ ○ — | — ○ ○ ○ — — ○

ki se naslanja na vrstico:

„So šé ti lí v spomínu míli dnévi.“

○ — — — — — ○ — — — — — ○ — — — — —

Štiri enozložnice v začetku citiranega verza ne odgovarjajo zahtevam blagoglasnosti. Kljub vsem omenjenim napakam Vam ne morem odrekati vsake pesniške zmožnosti. Želel bi od Vas nekoliko več proizvodov, da si ustvarim o Vas popolnejšo sodbo.

Rajko: Zakaj da ste naslovili svojo pesem „Veri,“ mi je ravnotako neumljivo, kakor mi je nejasno, kako se more „svet kakor mrtva klada (!) od zavisti zgruditi na mrzla? tla.“ V Vaši „Veri“ je nanizanih precejšnje število še dosti dobrih rim, toda brez vsake notranje, logične zveze in jasne misli. V „Mladih dneh“ se zrcalijo res „mladi dnevi“ sentimentalnega dijaka ko se menjavajo »lunine (sic!) noči« in »sladki objemi«, »kodri« obligatnih »plavih las« in nepogrešni »tih sanki«. Tovariš, Vi ste še mladi in veselite se tega! Počakajte, da se Vam razširi duševno obzorje, da dobite o življenju popolnejše in realnejše pojme, in če Vas bode še silil notranji nagon k pesnjenju, dajte mu prosto pot, mogoče ubere lepše strune kot jih ubira danes.

Sokolich: Nekam prijetno me je iznenadilo, ko sem v Vaših verzih poleg »obvezne« petošolske ljubezni našel nekaj resnih idej. Da mladeniču hitro vzkipi srce in mu sili v roke pesniško pero, to je popolnoma navaden proces, ki je globoko utemeljen v psihologiji mlade duše. Ako pa si kdo v teh zgodnjih letih izvoli resne predmete svojim pesnim za motive, tedaj nam ta pojav priča o nekoliko globljem duševnem razpoloženju dotičnika. On je ali rojen pesnik, v kojega duši se vsi življenjski vtisi — ne samo ljubezen — pretvarjajo v poezijo, ali pa je resen, za življenjske probleme dovzeten človek, ki pa je v pesnih svojemu notranjemu razpoloženju izbral napačno polje. Pesnika Vam ne maram očitati. Vaša pesem »Omladini« priča dovolj jasno, da Vam pesniška obleka ne pristoja, isto ste dokazali tudi v „Mojih resnici.“ Ugajala pa mi je ideja. Pristudilo se je Vam lahkomišelnost življenja brez ciljev in dela in telo ter duša Vam bijeta nekak boj za nadvlado.

»Jaz hočem pa, da duša zmaga!«

To ni sicer poetično izraženo, toda je lepo in odločno! Pustite pesmi in se lotite treznega resnega dela, našli boste v njem ravno toliko utehe, kakor v brezplodnem pesnjenju. Zdi se mi, da imate veselje in sposobnost do njega. — G.—

P. S. Na anonimne prispevke se odslej ne bomo ozirali.